

Op stap langs de Leeuwarder straten

Meindert Schroor

Eindelijk is ie er dan, de herziene versie van *Leeuwarder Straatnamen*, wederom van de hand van de bekende oud-medewerker van het Leeuwarder Gemeentearchief W. Dolk. De eerste druk van deze uitgave verscheen in 1969. Toen was het een klein, maar gezien de strakke bindwijze weinig handzaam boekje, dat bij raadpleging voortdurend dichtklapte en bij bestendig gebruik uit de rug knapte. Nu is het een kloeker formaat, dat bovendien terecht is geïllustreerd met de belangrijkste stadsplattegronden en gevelstenen van Leeuwarden.

Buurt en wijk

De fysieke kwaliteit van druk- en bindwerk was uiteraard niet de reden voor deze herziene uitgave: wel de groei van de stad. Een groei die niet zozeer de Leeuwarder bevolking betrof - het aantal Leeuwarders bleef de voorbijgegangene drie decennia gelijk - als wel het stedelijk grondgebied. Dat breidde zich flink uit met wijken als Aldlân, Westeinde en Camminghaburen. Er verdwenen ook buurten. We noemen negentiende eeuwse volksbuurten als de Houtstraten, Landbuurt, Werkmanslust, Tulpenburg en Klanderijbuurt en in 1977 de Linnaeusbuurt, die de twijfelachtige eer had als eerste na-oorlogse buurt in Nederland gesloopt te worden. Tussen de begrippen buurt en wijk bestaat meer dan een schaalverschil. Voor de oude 'urban villages' kwamen grote moderne wijken, vaak gespeend van sociale cohesie in de plaats.

Mode en status

Die sociale component is uiteraard niet het onderwerp van dit boekje, dat bovenal de historische verklaring van de Leeuwarder straatnamen geeft. Toch komt de veranderde sfeer vooral ook in de namen tot uiting. Het aantal Leeuwarder straatnamen - het boekje beperkt zich tot de eigenlijke stad - nam per saldo toe van 818 naar 1062 (+ 30 %). Dolk laat zien hoe sterk de straatnaamgeving de mode weerspiegelt. Van deze namen eindigde in 1969 nog 65 % op -straat; thans is dat nog slechts 51 %. Wegen, pleinen en lanen bleven populair, maar ook de stegen daalden verder in onze toponiemische achting. De rubriek diversen nam daarentegen sterk toe, met stinsen en states (Camminghaburen) op de eerste plaats, plus de daarbij horende flora (Aldlân) en enig Friestalig, meest literair werk (Westeinde).

Het 'what's in a name' komt ook in de wijzigingen van straatnamen tot uiting. Met de Linnaeusbuurt en de Meenthe verdwenen de daarbij behorende geleidelijk gestigmatiseerde straatnamen. Ook in de vorige eeuw werden pogingen gedaan door middel van naamswijzigingen de statuut van straten op te poetsen; Godzijdank merendeels tevergeefs. Met zijn in 1876 gedane voorstellen om verschillende straatnamen te wijzigen plaatste Wopke Eekhoff zich in de beste negentiende-eeuwse traditie van poortslopers en luifelbanners. Zo behielden Weaze en Oude Doelestee hun namen, in plaats van het door de nijvere stadsarchivaris voorgestelde Warmoesgracht en Spoorstraat!

Naadloos

Met de oudere namen komen we aan een tweede reden voor deze herziening van Leeuwarder Straatnamen. Juist op dit terrein is het laatste decennium veel 'nieuws' ontdekt. Nieuwe feiten rond oude espelnamen en stedelijke parochiegrenzen, dankzij anders lezen aan sinds lang bekende documenten ontfoetseld, zoals bijvoorbeeld een burgerlijst uit 1492, die door Eekhoff nog in een map 'min belangrijke stukken' werd weggestopt. Al dit nieuwe en nieuwe oude is door Dolk naadloos ingepast in zijn wandeling langs de Leeuwarder straten. Het is onvermijdelijk dat met zo'n veelheid aan gegevens hier en daar een foutje insluipt. Zo werd het Keimpema-espel niet naar het Keimpemahuis in Nijehove (het nog bestaande pastoorshuis) genoemd, maar naar Worp Keimpema, die zich omstreeks 1485 in deze zuidoosthoek van de stad vestigde. Dit espel behoorde evenmin tot Nijehove, althans niet tot de parochie, maar tot de Oldehoofster parochie. Ook het Sint Jacobsgasthuis was ruim vóór 1581 al opgeheven

en geïncorporeerd bij het Sint Anthony-gasthuis. De Sint Jacobskapel verdween pas in 1579.

Boeiend

Hoewel het boekje beter in de hand ligt dan zijn voorganger en meer (zinnvolle) illustraties bevat is het reproductiewerk van een matige kwaliteit. Dat zal veel gebruikers, met name Liwadders maar matig interesseren. Zij kunnen weer uren genieten van de boeiende verhalen achter de aardrijkskundige namen op plattegronden, gevelstenen of archiefstukken. Straatnamen die doorgaans de enige, dagelijks gebruikte, neerslag zijn van sinds lang verdwenen bestaanswijzen, functies, gebouwen en personen en mede daarom van belang zijn gekend te blijven. 'Dolk' zal nog tot in lengten van jaren geraadpleegd worden, door liefhebbers, nostalgisch, professioneel of beide.

W. Dolk, *Leeuwarder Straatnamen* (Fryske Nammen 11), Fryske Akademy, Ljouwert 1997 (herziene uitgave), ISBN 90-6171-842-2, Prijs f. 27,50